ע"ש
אליעזר מאיר ליפשיץ הי"ד

בס"ד

ההנהגה הרוחנית והמדינית בישראל

1. במדבר כז'

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר: יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה:
אֲשֶׁר־יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר
יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֹעֶה:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־
רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו: וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ
עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־
פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל־הָעֵדָה: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה: וַיִּסְמֹךְ אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה

2. רמב"ן במדבר כז' יט'

וצויתה אותו. על ישראל, דע שטרחנין הן סרבנין הן. על מנת שתקבל עליך, לשון רש"י. ואינו נכון בעיני בעבור שאמר לעיניהם[89], כי יותר ראוי הענין הזה להאמר בינו לבינו כי בפניהם יגרום בהם התפקרות[90], ומדרך המוסר שיזהיר להם בפני עצמן מהיותם עוד טרחנין וסרבנין, אבל וצויתה אותו לעיניהם, שיצונו במצות הנגיד והשופט, כי בעבור היותו לראש יפקידם בידו ויזהירנו להשתדל מאד בענינם ולהיות נלחם מלחמות ה' ויהיה הוא המוציא והמביא אותם ולהזהר בדבר המשפט, וזה ראוי להיות לעיניהם כדי שיבטיחו בו וישמעו אליו, כי ידעו כי ילך בענינם בדרכי האמת, כי כן צוה אותו רבו, וכן עשה משה, שנאמר שם[91] ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ וגו', עד לא תירא ולא תחת[92]. ובספרי[93], צו את יהושע, על דבר תלמוד, וחזקהו ואמצהו, מגיד שאין שני פרנסים לדור[94], ואלו מצות הנגיד שיהיה תקיף ולא ייראֿ את העם. ולפי דעתי בפשט הכתוב טעם וצויתה אותו לעיניהם, הוא המנוי שימנה אותו במעמדם להיות נגיד עליהם, כלשון מיום[95] אשר צוה אותי להיות וגו', וכן ויצוהו ה' לנגיד על עמו[96], וכן למן היום אשר צויתי שופטים על עמי ישראל[97], מניתי[98]:

3. מלבי"ם (שם)

פירוש אחר. מדקאמר בסוף הענין כאשר דבר ה' ביד משה, שמשה לא היה משנה דבר והיה סומך עליו יד אחת ולא ב' ומ"ש ויסמוך את ידיו עליו כך פירושו שמשה מסר ליהושע שני מיני הנהגות. האחת היא, ההנהגה בתורה ומצות. השניה היא, ההנהגה המדינית. ועליהם אמר אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם, ומכאן נראה ששני הנהגות מסר לו. על ההנהגה שע"פ התורה והמצוה אמר אשר יוציאם ואשר יביאם ויוציאם בעל כרחם משמע, כי מצינו לשון יציאה וביאה בדבר הלכה כמ"ש לא אוכל עוד לצאת ולבא (דברים לא.ב) פירש"י בדבר הלכה. ואמר לו ההנהגה לכופם בחזקת היד על התורה ועל העבודה כמו שהיה למשה היכולת עליהם בשתי ידיו כך סמך שתי ידיו על יהושע לומר שבכל כחו ימשול בם לכופם על שמירת התורה, ויוציאם ויביאם בדבר הלכה בכל תוקף ועוז כי אין שייך בזה לומר שמאל דוחה וימין מקרבת כי חלק גבוה מי יתיר וזהו הדבר המסור לשתי ידיו לומר שבכל כחו ידריכם בדרך ה'.

אבל על ההנהגה המדינית לתיקון המצב אמר, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, לומר שבנחת ינהלם ולא ילך עמהם בכפיה וזה הדבר אשר לא סמך עליו כי אם ידו אחת לומר שבהנהגה זו לפי שעם קשה עורף הם ודרכם לבעט במנהיגיהם על כן תהיה שמאל דוחה וימין מקרבת, והוא יצא ויבוא לפניהם והם אחריו ילכו מעצמם ולא כמי שאוחז בידו ומוליכו בחזקת היד. ויכול להיות שלכך אמר משה ליהושע כי אתה תבוא את העם הזה (דברים לא.ז) והקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל (שם לא.כג) בעל כרחם משמע, ולא קשיא כי משה היה מדבר מענין ההנהגה המדינית ועליה אמר כי אתה תבוא את העם הזה הכל לפי דעתם ועצתם

כמו שפירש"י במקומו, אבל הקב"ה היה מזרזו על הנהגת התורה ועליה אמר כי אתה תביא כמו שיתבאר בע"ה פר' וילך (לא.ז).

ומדקאמר בפר' וארא (ו.יג) **ויצום אל בני ישראל,** פירש"י צוה להנהיגם בנחת. שמע מינה שבכ"מ שנאמר כאן לשון ציווי מדבר בהנהגה המדינית שצריכה להיות בנחת, כי אין צו אלא זירוז ואתו למידין זה ממ"ש וצו את יהושע וגו' (דברים ג.כח) כי ביותר צריך המנהיג זירוז בהנהגה המדינית אשר דרכם לבעט במנהיגיהם, לפיכך כשאמר לו קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו, שיוכל להלוך נגד רוחו של כל אחד דהיינו בענין ההנהגה המדינית להכניע את כל מי שרוחו גבוה עליו אמר וסמכת את ידך עליו, היינו יד אחת לומר לו שידו אחת דוחה הפושעים ואחת מקרבם. ועליה אמר והעמדת אותו לפני אלעזר וצויתה אותו לעיניהם, וילפינן וצוית מן ויצום מה ויצום הנאמר להלן בנחת ומדבר בהנהגה המדינית אף וצוית הנאמר כאן בנחת דהיינו ביד אחת.

ואח"כ אמר ונתת מהודך עליו בענין הנבואה, להנהיגם על ידה ע"פ התורה והמצוה ולא הזכיר בזה יד אחת כי כל הנותן בעין יפה הוא נותן הנבואה וכן בענין התורה והמצוה ודאי יכופם על שמירתם בכל תוקף ועוז ועליה אמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' כל דבר סתום ונעלם בתורה על פיו יצאו ויבאו בדבר הלכה. ויעש משה וגו' ויסמוך שתי ידיו עליו היינו בענין הנהגת התורה כאמור. ויצוהו כאשר צוה ה' ביד משה כי ויצוהו מורה על ההנהגה המדינית כאמור עשה כאשר צוה ה' ביד משה, היינו ביד אחת כאמור, אע"פ שיש אתנחתא במלת ויצוהו מ"מ דברי תורה כפטיש יפוצץ סלע נדרשים לכל חפציהם. ונוכל לומר כפשוטו שנתינת ההוד לא נאמר בו יד אחת כי אין כילות לפני השי"ת אלא רצה ה' שיעשהו כלי מלא וגדוש ברכת ה' וכן עשה ובדרך שנתבאר.

4. אגרות הראי"ה א' כ'

אם היה שום עם בעולם, שעיקר הוייתו בתור עם וקיומו יהי' תלוי באיזו דעה, אז היתה רשות גמורה וגם חובה שביחש לזאת הדעה לא ימצא בקרבו חופש־הדעות. כי אין זה חופש כ"א עצלות מהגן על עצמה, בשביל איזו נטיה של גירוי עצבים מאנשים פרטיים. אמנם לפעמים ימצאו יחידים, שיוכלו למרוד באומתם, כשימצאו שאותה הדעה, המאגדת ומקיימת את אומתם, היא מזקת לכלל האנושיות, ע"כ יפקירו את האומה בשביל האמת. אבל כ"ז שתהי' הדעה המחזקת את אומתם דעה בלתי מפסדת כלל, וק"ו כשתהי' עוד דעה מועלת חוץ לגבולה, ולגוף האומה תהיה יסוד חיה, אז אין שום מקום לסבלנות, והסבלן בזה ראוי לבזיון פנימי מכל האומה וגם מכל האדם. ע"כ באשר אין עוד אומה בעולם, שההודעה של שם השי"ת בעולם, בתור אלהי עולם, שומר הברית והחסד וכל ארחות הצדק, שהם מדותיו של הקב"ה, יהיה יסוד חיית הלאומיים, ותנאי מיוחד בתקומתה על ארצה וכוננות ממשלתה. וע"כ יש בה תנאים כאלה שאינה יכולה להתקיים מבלעדי הדעות הגדולות הללו. ע"כ מי שגורם בדעותיו, ומכש"כ במעשיו, רפיון להדעה שמחיה את האומה, הוא פושע לאומי, שהסליחה להם היא אולת. ובכל העולם אין לנו דוגמא בזה. אין התוכן הלאומי של כל אומה ולשון שבעולם קשור כלל בטבע הוייתם עם דעת שם ד' בקרבה ובעולם, ולא עם כללות שום אמונה. ואם ימצא עם בודד, בעל אמונה שפלה, שאמונתו היא לאומית, היא ודאי כל כך קטנה, עד שהתפשטותה בעצמה תביא מכשולות לכל האנושיות, וביותר שא"א כלל בעצמו להתקיים. א"כ העם ההוא בעצמו עומד הוא לכליון שאין לתבע מיחידיו חובות קיומו. זהו יסוד קנאת ד' האמתית, שבעליה ראויים שתנתן להם ברית כהונת עולם, בהבדלה בין הקנאות הפחזנית הבאה מחסרון דעה ורפיון כח.